

TÜTÜN KONTROLÜNDE HEMŞİRELERİN ROLÜ

28. BÖLÜM

Selman ÇELİK¹

GİRİŞ

Tütün ve tütün ürünlerinin kullanımı, birçok kronik hastalığın temelini oluşturan, dünyanın ve ülkemizin en önemli faktördür. Tütün kullanımı özellikle de sigara içmenin sağlık üzerindeki zararlarına ilişkin bilimsel bilgiler ortaya çıktıktan sonra, tütün kontrolü sağlık sisteminin önemli bir parçası olarak kabul edilmektedir. Tütün ve tütün ürünlerinin tüketimi özellikle sağlık çalışanları tarafından önlenemez veya kontrol edilebilir bir halk sağlığı sorunudur. Bu açıdan tütün kontrolünde sağlık çalışanları ön safhada yer almaktadır. Tütün kontrolünün sağlık çalışanları tarafından sağlanması toplumun sağlığının korunması, geliştirilmesi ve sürdürülmesi açısından önem taşımaktadır. Dolayısıyla tütün kontrolünde ön safhada yer alan sağlık çalışanlarının rol model olarak tütün ürünlerini kullanmaması gerekmektedir. Sağlık çalışanları arasında en kalabalık ve sağlıklı/hasta bireylerle en fazla temas halinde olan grup hemşirelerdir. Hemşirelerin bu önemli özellikleri toplumun sağlık algısını olumlu yönde etkilemek için güçlü bir araçtır. Bu güçlü aracı dünya çapında birçok ülke halk sağlığını geliştirmek için kullanmaktadır (1,2). Hemşireler bu özel konumları sayesinde, tütün kontrolüne yönelik uygun hemşirelik yaklaşımları ile toplumun sağ-

lık davranışlarını değiştirebilmekte ve toplumda etkili sağlık davranışları geliştirebilmektedir.

Bu bölümünde geçmişte hemşire imajının tütün kullanımı ve yayılması üzerine etkileri ve zamanla değişen rolü, sağlık çalışanı olarak hemşirelerin sigara içmemelerinin önemi, tütün kontrolünde hemşirenin etkin rolü ve sigara içen bir bireye gerekli hemşirelik yaklaşımları anlatılmaktadır. Ek olarak bu bölüm, tütün ve tütün ürünlerini kullanan bireylere tütün kontrolü özellikle de sigara bırakma ile ilgili hemşirelik uygulamaları sırasında yapılacak gerekli yaklaşım ve girişimler konusunda hemşirelere rehberlik etmesi açısından önem taşımaktadır.

Geçmişte Tütün ve Hemşire

Geçmişte özellikle hemşirelerin ve diğer sağlık profesyonellerinin görüntüleri, çeşitli tütün ve tütün ürünlerinin reklamlarında kullanılmıştır. Özellikle 20. yüzyılda kitlesel endüstriyel tütün üretiminin ortaya çıkmasıyla, hemşire görüntülerinin sigara gibi tütün ürünlerinin tanıtımında kullanılması yaygınlaşmıştır. Sigarayı tanıtmak için çoğunlukla hemşireler ve az da olsa diğer sağlık uzmanları kullanılmıştır. Hemşirelik imajının en az bir yönünü ilk tütün reklamı 1929' yayınlanmıştır.

¹ Dr. Öğr. Gör. Selman ÇELİK, Yeditepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü selman.celik@yeditepe.edu.tr

süne göre “Sağlığını Etkisiz Yönetme” hemşirelik tanısı konulur (19). Tablo 1 ve 2’de sigara içen bir bireyde, sigara bırakma konusunda olası hemşirelik yaklaşım ve girişimleri bulunmaktadır.

SONUÇ

Sağlık çalışanı olarak hemşireler; sağlığı koruma, geliştirme ve sürdürme konusunda topluma rol model olacak, rehberlik edecek konumdadırlar. Hemşirelerin bu hayati konumunu tarihten bu yana birçok ülke topluma ulaşmak için kullanmıştır. Hemşirelerin bu konumu ve hemşirelik imajı tarihte tütün ve tütün ürünlerinin tanıtımı, satışı ve yayılması için kullanılmıştır. Tütünün sağlık üzerindeki zararlarına ilişkin bilimsel bilgi ortaya çıktıktan sonra, hemşirelerin tütün kullanımına karşı imajı değişmiştir ve hemşireler tütün kontrol programlarında yer almaya başlamıştır. Ayrıca hemşirelerin günlük uygulamalarına tütün ve tütün ürünlerine karşı sağlığı koruma, geliştirme ve sürdürmeye yönelik hemşirelik girişimleri yer almıştır.

Hemşireler sigara içen bireylere sağlığını etkin yönetme konusunda uygun yaklaşım ve girişimleri uygulayarak sağlıklı veya hasta bireylerin sigarayı bırakmalarına yardımcı olabilmektedirler.

KAYNAKLAR

- Sarna L, Bialous S. A review of images of nurses and smoking on the World Wide Web. *Nursing Outlook*. 2012; 60(55), S36-S46. <http://dx.doi.org/10.1016/j.outlook.2012.06.007>.
- Öztürk Ö. Sağlık Çalışanları ve Sigara. *S.D.Ü. Tıp Fak. Derg.* 2009;16(2)/ 32-38.
- Brandt, A.M. (2007). More doctors smoke Camels. In A. M. Brandt (Ed.), *The cigarette century* (pp. 105-130). New York, NY: Basic Books.
- Bayer R, Gostin LO, Javitt GH, et al. Tobacco advertising in the United States. A proposal for a constitutionally acceptable form of regulation. *JAMA*, 2002; 287, 2990-2995. Doi:10.1001/jama.287.22.2990
- World Health Organization Informal Meeting on Health Professionals and Tobacco Control. (2004). Code of practice on tobacco control for health professional organizations. (29/09/2020 tarihinde www.who.int/tobacco/communications/events/codeofpractice/en/index adresinden ulaşılmıştır).
- Tobacco Free Nurses (2014). (29/09/2020 tarihinde <http://tobaccofreenurses.org> adresinden ulaşılmıştır).
- Sarna L, Bialous S, Barbeau E, et al. Strategies to implement tobacco control policy and advocacy initiatives. *Critical Care Nursing Clinics of North America*, 2006;18, 113-122. Doi: 10.1016/j.ccell.2005.11.002
- Malone R E. Nursing’s involvement in tobacco control: historical perspective and vision for the future. *Nursing Research*, 2006; 55, S51-S57. Doi: 10.1097/00006199-200607001-00008
- Suzuki K, Ohida T, Yokoyama E, et al. Smoking among Japanese nursing students: nationwide survey *J Adv Nurs*. 2005; 49(3):268-75. Doi: 10.1111/j.1365-2648.2004.03291.x
- Nelson DE, Giovino GA, Emont SL, et al. Trends in cigarette smoking among US physicians and nurses. *JAMA*, 1994; 271, 1273e1275. Doi:10.1001/jama.1994.03510400059032
- Sejr HS, Osler M. Do smoking and health education influence student nurses’ knowledge, attitudes, and professional behavior? *Am J Prev Med*, 2002; 34(2):260-65. Doi: 10.1006/pmed.2001.0981
- World Health Organization. (2011). Tobacco Fact Sheet 339. (29/09/2020 tarihinde <http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs339/en/index.html> adresinden ulaşılmıştır).
- Sarna L, Bialous SA, Zou XN, et al. Evaluation of a web-based educational programme on changes in frequency of nurses’ interventions to help smokers quit and reduce second-hand smoke exposure in China. *Journal of Advanced Nursing*. 2016; 72(1), 118–126. Doi: 10.1111/jan.12816
- Sarna LP, Brown JK, Lillington L. et al. Tobacco Interventions by Oncology Nurses in Clinical Practice-Report from a National Survey. *American Cancer Society*, 2000; 89(4), 881-889. [https://doi.org/10.1002/1097-0142\(20000815\)89:4<881::AID-CNCR22>3.0.CO;2-M](https://doi.org/10.1002/1097-0142(20000815)89:4<881::AID-CNCR22>3.0.CO;2-M)
- Mak YW, Loke AY, Wong FKY. Nursing Intervention Practices for Smoking Cessation: A Large Survey in Hong Kong. *Int J Environ Res Public Health*. 2018; 15(5): 1046. doi: 10.3390/ijerph15051046
- O’Donovan G. Smoking prevalence among qualified nurses in the Republic of Ireland and their role in smoking cessation. *International Nursing Review*, 2009; 56, 230–236. Doi: 10.1111/j.1466-7657.2008.00700.x
- Cai G, Bossé Y, Xiao F, et al. Tobacco Smoking Increases the Lung Gene Expression of ACE2, the Receptor of SARS-CoV-2. *Am J Respir Crit Care Med*. 2020 Apr 24. doi: 10.1164/rccm.202003-0693LE. <https://www.atsjournals.org/doi/pdf/10.1164/rccm.202003-0693LE>
- Smith PM, Sellick SM, Spadoni MM. Tobacco cessation Clinical Practice Guideline use by rural and urban hospital nurses: a preimplementation needs assessment. *Nursing*, 2012, 11:6. doi: 10.1186/1472-6955-11-6
- The North American Nursing Diagnosis Association (NANDA) Nursing diagnoses: definitions and classification (2020). 1.Classification of Nursing Diagnoses by Functional Health Patterns. 30/09/2020 tarihinde <http://www.nandanursingdiagnosislist.org/> adresinden ulaşılmıştır.
- Çelik S. Kronik obstrüktif akciğer hastalığında (KOAH) psikososyal uyumu etkileyen faktörlerin incelenmesi. Yeditepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Hemşirelik Yüksek Lisans Programı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul-2018. Yüksek Öğretim Kurulu Baş-

kanlığı Tez Merkezi, TEZ Numarası: 503059. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
DOI: 10.13140/RG.2.2.25345.48483

21. Ingadottir TS, Jonsdottir H. Partnership-based nursing practice for people with chronic obstructive pulmonary disease and their families, influences on health related quality of life and hospital admissions. *Journal of Clinical Nursing*, 2010;19, 2795-2805. Doi: 10.1111/j.1365-2702.2010.03303.x
22. Wood-Baker R, Reid D, Robinson, A, Walters EH. (2012). Clinical trial of community nurse mentoring to improve self-management in patients with chronic obstructive pulmonary disease. *International Journal of Chronic Obstructive Pulmonary Disease*, 2012; 7, 407-413, 2012. Doi:<https://doi.org/10.2147/COPD.S32220>